

ISSN 0134 — 6393

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
САДІВНИЦТВА**

засновано в 1926 р.

Частина 2
Економіка

**ВИПУСК
81**

Умань — 2012

УДК 63(06)

Включено до переліків №1 і №6 фахових видань з сільськогосподарських та економічних наук (Бюлетень ВАК України №8 і №11, 2009 рік).

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики та продовольства України і науково-дослідних установ НААН України.

О.О. Непочатенко — доктор економ. наук (відповідальний редактор),
В.В. Манзій — кандидат с.-г. наук (заступник відповідального редактора),
О.І. Здоровцов — доктор економ. наук, Т.Є. Кучеренко — доктор економ. наук,
Л.В. Молдаван — доктор економ. наук, А.С. Музиченко — доктор економ. наук,
Ю.О. Нестерчук — доктор економ. наук, О.О. Шкільний — доктор економ. наук,
В.С. Уланчук — доктор економ. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського НУС, протокол № 4 від 11 грудня 2012 року.

Адреса редакції:

20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел.: 4 – 69 – 77.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 17791 – 6641ПР від 17.03.11 р.

© Уманський національний університет садівництва, 2012

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

<i>О.О. Непочатенко, О.Т. Прокопчук, М.А. Коротєєв</i>	ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	9
<i>О.О. Школьніий</i>	РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ КОМЕРЦІЙНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	21
<i>Т.Є. Кучеренко, Т.С. Якименко</i>	ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ АГРОФОРМУВАНЬ: ПРИНЦИПИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ.....	27
<i>Ю.О. Нестерчук, Ю.В. Улянич, Н.В. Бутко</i>	ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ.....	39
<i>І.А. Бутило А.П. Бутило</i>	ЕКОНОМІЧНА ТА БІОЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯБЛУК.....	46
<i>О.В. Жарун О.В. Наумова</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ.....	51
<i>Н.А. Іванова, А.А. Славгородська, Л.В. Білявська</i>	ВІДОБРАЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В АУДИТІ.....	55
<i>О.О. Непочатенко, П.М. Боровик, О.С. Тригубенко</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА.....	64
<i>О.В. Гринчак, О.Х. Давлетханова, Л.В. Михайлишина</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	71
<i>Л.І. Люта</i>	ЗАЛЕЖНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	80
<i>Г.Ф. Мазур</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ РОЗВИТКУ АПВ УКРАЇНИ.....	87

<i>М.І. Мальований</i>	ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ У ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД.....	93
<i>К.М. Мельник</i>	ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА МЕТОДИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ.....	105
<i>А.А. Мельничук</i>	ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	112
<i>О.А. Непочатенко</i>	УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ Й ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	118
<i>О.О. Непочатенко, О.В. Яковенко</i>	СТАН І СТРУКТУРА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ.....	125
<i>О. В. Аверчев</i>	ЕКОНОМІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА ГРЕЧКИ ТА ПРОСА.....	129
<i>О.М. Байрак</i>	ПРИБУТОК ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	136
<i>І.А. Бержанір</i>	ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	142
<i>В.П. Бечко</i>	ПРОБЛЕМА НОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ.....	150
<i>Н.В. Бондаренко</i>	ІНСТРУМЕНТИ КОРОТКОСТРОКОВОГО ФІНАНСУВАННЯ МІКРОБІЗНЕСУ.....	160
<i>С.А. Власюк, Д.В. Сорока</i>	РЕСУРСНІ ПЛАТЕЖІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	171
<i>В.В. Гарбар</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	177
<i>С.М. Дідух</i>	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛЮДООВОЧЕВИХ КОНСЕРВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	183
<i>А.В. Доронін</i>	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ.....	191
<i>Л.В. Клименко</i>	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	200
<i>О.С. Коваленко</i>	ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВА».....	210

<i>О.В. Коваленко</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ.....	218
<i>М.Ю. Коденська, А.В. Єремєєва</i>	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	224
<i>Н.М. Котвицька</i>	СТАН ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	235
<i>П.Ю. Курмаєв</i>	МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	241
<i>І.М. Новак, Н.О. Вернюк</i>	УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕС- ТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ.....	246
<i>О.Т. Прокочук</i>	ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬ- ТАТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	255
<i>А.О. Ревуцька</i>	НАУКОВІ АСПЕКТИ РИНКУ ЗЕМЛІ.....	266
<i>Р.І. Рибчак</i>	ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ.....	272
<i>В.І. Рибчак</i>	ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮ- ВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	280
<i>О.С. Рибчак</i>	ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	286
<i>О.М. Саковська</i>	СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ЗЕРНА.....	291
<i>Д.К. Семенда</i>	МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПЛОДІВ.....	298
<i>О.В. Семенда</i>	ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	302
<i>Д.К. Семенда, Т.О. Кутковецька</i>	СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	307
<i>О. Сівоха</i>	ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКУ.....	312
<i>М.А. Слатвінський</i>	ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	319

<i>Т.В. Сокольська</i>	ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	327
<i>В.В. Стільник</i>	КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ.....	334
<i>Ю.В. Танасійчук</i>	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТУВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ.....	342
<i>І.Б. Тернавська, Л.А. Пархоменко</i>	ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ У ФОРМУВАННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ.....	349
<i>І.В. Ткачук</i>	МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	357
<i>А.Ю. Токар, Н.С. Руда</i>	ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ПЛОДООВОЧІВНИЦТВА У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	368
<i>О.М. Транченко, Л.В. Транченко</i>	МОДЕЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	374
<i>О.С. Тригубенко</i>	СУЧАСНИЙ СТАН БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	385
<i>О.С. Тутчій</i>	КОНЦЕНТРАЦІЯ ТА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	391
<i>А.О. Харенко, О.Л. Бурляй, Н.Б. Побережець</i>	МАРКЕТИНГ ПРОДУКЦІЇ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	396
<i>І.В. Хлівна</i>	РОЗВИТОК РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД... 407	407
<i>Л.М. Худолій, Л.В. Барабаш</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ З МЕТОЮ ЇХ ДЕТІНІЗАЦІЇ.....	416
<i>Ю.С. Чернега</i>	РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ.....	427
<i>В.О. Чернякова</i>	ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	435
<i>О.Г. Шайко, О.Д. Підлубна</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	439

<i>В.Р. Шаймухаметова</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОНЯТТЯ «РИНОК КОРМІВ».....	447
<i>А.М. Шатохін</i>	ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ.....	456
<i>І.І. Чернега</i>	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	463

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.Т. ПРОКОПЧУК, кандидат економічних наук

У статті досліджено вплив економічних ризиків на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств з метою формування стабільної, ефективної та прибуткової їх діяльності в умовах ринкової економіки

Сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Ризиковість аграрного бізнесу визначає ряд факторів, таких як: сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, ряд інших причин. Дане твердження справедливе для сільського господарства всіх країн, але особливо великих ризиків зазнає сільськогосподарське виробництво країн, економіки яких розвиваються або перебувають в процесі трансформації. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів у сільському господарстві і, відповідно, підсилюють вплив ризиків на аграрний бізнес. Зростає вплив макроекономічних рішень на діяльність кожного сільськогосподарського виробника.

Проблемам ефективної і прибуткової діяльності підприємств, науковим методам планування й аналізу прибутку, напрямам його використання присвячували свої праці такі вчені як В.Я. Амбросова, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, Й.С. Завадський, М.Ф. Кропивко, В.Я. Месель-Веселяк, М.Г. Михайлова, В.Я. Плаксієнко, П.Т. Саблук, М.Ф. Огітчук та інші. Водночас, існує потреба у постійному вивченні питання оцінювання фінансових результатів діяльності агропромислових підприємств, що дасть змогу у майбутньому удосконалити існуючі та ухвалити ефективніші управлінські рішення, методи планування і прогнозування на основі проведених досліджень.

Методика досліджень. В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема монографічний, порівняння, табличний та графічний.

Метою даної статті є дослідження впливу економічних ризиків на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств із визначенням факторів які мають найбільше значення при формуванні прибутку.

Господарськими об'єктами дослідження виступають сільськогосподарські підприємства Черкаської області.

Результати досліджень. Суттєвий вплив на аграрне виробництво мають природнокліматичні умови, які призводять до економічних ризиків, втрати аграріями економічних вигод та їх банкрутства. Тому перед аграріями стоїть проблема щодо мінімізації впливу економічних ризиків на фінансово-економічну діяльність господарювання, запобігання банкрутству. Теоретичне та практичне обґрунтування методичних підходів щодо сутності економічних ризиків, їх мінімізації є однією із передумов зростання прибутку суб'єктів аграрного виробництва.

Виробничим та економічним процесам аграрного виробництва притаманні зміни кон'юнктури, попиту та пропозиції ринкового середовища, політичні мотиви, відсутність прогресивних технологій, вплив природнокліматичних факторів. Неповна та недостовірна інформація щодо цих чинників є передумовою щодо зростання економічних ризиків аграріїв.

Джерелами економічних ризиків для сільськогосподарських підприємств є чинники, явища та процеси, які зумовлюють невизначеність результатів їх діяльності (рис 1).

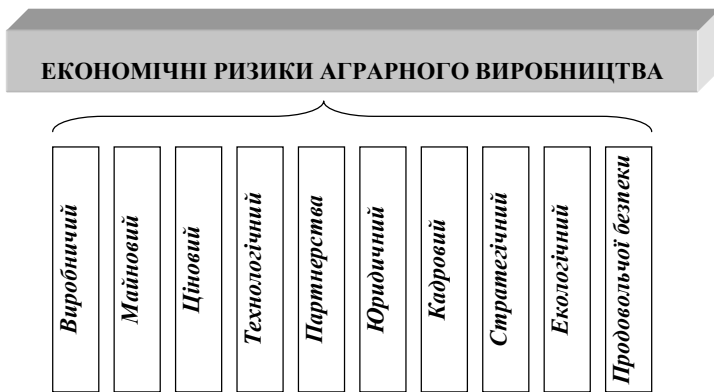

Рис. 1. Економічні ризики суб'єктів господарювання аграрного виробництва

Найбільш характерними для аграріїв є виробничі ризики, оскільки виробництво сільськогосподарської продукції залежить від природнокліматичних умов.

Негативний вплив на процес виробництва та результати діяльності аграріїв має погіршення екології, епізоотія для тваринництва. Виробничий цикл аграрного виробництва внаслідок його сезонності не може бути пришвидшений за рахунок інтенсифікації. Тимчасовий сезонний розрив між затратами виробництва та виходом продукції, зміна кон'юнктури пропозиції та попиту на

сільськогосподарську продукцію призводить до нерівномірного надходження виручки від реалізації продукції впродовж року та зниження платоспроможності аграріїв. Фактична собівартість виробленої сільськогосподарської продукції визначається лише наприкінці року, що унеможливує прогнозування фінансових результатів суб'єктів господарювання [2].

Суттєвий вплив на мінімізацію економічних ризиків сільськогосподарських підприємств має нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

За обсягами валової продукції сільського господарства Черкащина займає провідні місця серед регіонів України і виробляє близько 7% загальнодержавного обсягу (табл. 1).

1. Динаміка виробництва основної сільськогосподарської продукції рослинництва і тваринництва за усіма категоріями господарств Черкаської області* (за роками)

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	2011 р. у% до 2007 р.
Зернові культури, тис. ц	22172	29780	31949	25311	37619	169,7
Цукрові буряки (фабричні), тис. ц	12528	8540	6027	9770	14393	114,9
Соняшник, тис. ц	1814	2381	3065	3032	3485	192,1
Соя, тис. ц	509	590	791	1113	1748	343,4
Ріпак, тис. ц	349	2975	1063	801	702	201,1
Картопля, тис. ц	9293	8375	8313	7604	9251	99,5
Овочі, тис. ц	2958	2965	3297	2812	3536	119,5
Кормові коренеплоди (включаючи цукрові буряки на годівлю худоби), тис. ц	4799	4468	4258	3743	4548	94,8
Кукурудза на силос і зелений корм, тис. ц	9844	7964	10032	6921	10857	110,3
Однорічні трави на сіно, тис. ц	290	500	349	395	274	94,5
Багаторічні трави на сіно, тис. ц	974	641	747	877	893	91,7
Плоди та ягоди, тис. ц	239	269	286	371	397	166,1
М'ясо всіх видів (у забійній вазі), тис. т	101,6	203,0	253,7	326,3	328,7	323,5
Молоко, тис. т	518,7	493,6	491,0	478,9	463,9	89,4
Яйця, млн шт.	534,7	674,7	669,3	747,1	818,5	153,1
Вовна, т	5	4	4	4	3	60,0

* Розраховано на основі даних Головного управління статистики у Черкаській області.

Характеризуючи стан виробництва сільськогосподарської продукції за усіма категоріями господарств області слід зазначити, що у 2011 р. порівняно з

2007 р. збільшилося виробництво зернових культур і плодів та ягід (в 1,7 разів), соняшника (в 1,9 разів), сої (в 3,4 рази), ріпаку (в 2 рази), цукрових буряків та кукурудзи на силос і зелений корм (в 1,1 разів) та овочів (в 1,2 рази). Зменшилось виробництво в 2011 р. в порівнянні з 2007 р картоплі (на 0,5%), кормових коренеплодів (на 5,2%), однорічних та багаторічних трав на сіно (на 5,5% та 8,3% відповідно).

Виробництво продукції сільського господарства – складний процес, який має як кількісні, так і якісні характеристики та здійснюється за участю багатьох організаційних форм господарської діяльності. Відповідно до специфічних умов, перерахованих вище, на процес виробництва впливають як організаційно-економічні, так і природні умови, тому коливання в обсягах виробництва продукції обумовлюється багатьма факторами як екзогенного, так і ендогенного характеру [5, 6].

Динаміка виробництва валової продукції різними категоріями сільськогосподарських виробників в Черкаській області за 2007 – 2011 рр., яка наведена в табл. 2, вказує на її неоднорідність за групами виробників і свідчить про кількісну нестабільність за роками в діяльності суб'єктів сільського господарства.

2. Динаміка виробництва валової продукції різними категоріями сільськогосподарських виробників у Черкаській області* (за роками), млн грн

Показник	2007	2009	2011	2011 р. у% до	
				2007 р.	2009 р.
<i>Господарства всіх категорій</i>					
Усього	8257,1	12318,3	14489,1	175,5	117,6
Продукція рослинництва	5733,5	6360,8	8540,5	149,0	134,3
Продукція тваринництва	2523,6	5957,5	5948,6	235,7	99,9
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>					
Усього	4563,1	9096,0	10892,7	238,7	119,8
Продукція рослинництва	3598,2	4466,6	6243,3	173,5	139,8
Продукція тваринництва	964,9	4629,4	4649,4	481,9	100,4
<i>Господарства населення</i>					
Усього	3694,0	3222,3	3596,4	97,4	111,6
Продукція рослинництва	2135,3	1894,2	2297,2	107,6	121,3
Продукція тваринництва	1558,7	1328,1	1299,2	83,4	97,8

* Розраховано на основі даних Головного управління статистики у Черкаській області.

Значна роль в сільськогосподарському виробництві належить сільськогосподарським підприємствам, частка яких складає 75,2% вартості всієї виробленої продукції. Кількісна сторона ефективності сільськогосподарського виробництва характеризується задовільним станом з продукції рослинництва, зокрема, її товарності та структурного співвідношення.

За сучасних умов господарювання сільськогосподарських підприємств суттєвий вплив на фінансові результати їх діяльності має забезпечення основними засобами та оборотними активами, які є засобами виробництва і предметами праці. Мінімізація ризиків впливу основних засобів і оборотних активів на процес виробництва сільськогосподарських підприємств суттєво впливає на фінансові результати. В таких умовах з урахуванням специфіки аграрного виробництва особливу роль відіграє забезпеченість сільського господарства матеріально-технічними ресурсами. На основі оцінки динаміки забезпеченості активами (табл. 3), у сільськогосподарських підприємствах області за 2011 р. спостерігається збільшення сумарної вартості активів в 6,6 разів у порівнянні з 2007 р.

3. Динаміка вартості та структури активів сільськогосподарських підприємств Черкаської області* (за роками), млн грн

Показник	2007		2009		2011	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Всього активів	2745,5	100	10057,5	100	18194,2	100
Необоротні активи (основні засоби)	1156,7	42,1	2919,4	29,0	4498,1	24,7
Оборотні активи	1578,1	57,5	7125,0	70,8	13619,7	74,8
Витрати майбутніх періодів	10,7	0,4	12,5	0,1	75,4	0,4
Необоротні активи та групи вибуття	–	–	0,6	0,1	1,0	0,1

* Розраховано на основі даних Головного управління статистики у Черкаській області.

Отже, загальний показник в цілому по області свідчить про поступове збільшення капіталу аграрного сектора економіки до 2011 р. включно. Поряд з позитивними тенденціями в забезпеченні активами, які простежуються до 2011 р., слід зазначити і негативні фактори. Так, зменшення виготовлення засобів виробництва для сільського господарства в межах України, скорочення державного фінансування лізингу та системи підтримки кредитування закупівель сільськогосподарської техніки призводить до зменшення пропозиції промислових засобів виробництва і предметів праці.

Слід зазначити, що фактором зростання вартості активів є також проведення постійних переоцінок основних засобів та висока вартість придбаних виробничих засобів. Поряд зі збільшенням вартості активів значно знизився кількісний склад основних засобів, особливо окремих видів тракторів

та зернових комбайнів. Відповідно до даних Держкомстату Черкаської області, кількість тракторів і комбайнів скоротилася у 2011 р. у порівнянні з 2007 р. відповідно на 28,8% і 36,4%, що є негативним показником в забезпеченості механізації виробничих процесів [8].

Характерно, що під час формування основних засобів щорічні темпи вибуття технічних засобів у 5 – 10 разів перевищують їх придбання. Це в свою чергу призвело до збільшення навантаження на техніку та строків виконання технологічних операцій або відмову від їх здійснення, що в підсумку впливає на фінансовий результат.

Оцінюючи структуру активів сільськогосподарських підприємств, що склалися на кінець 2011 р., (табл. 3) зазначимо, що значну питому вагу становлять основні засоби, до яких належать будинки та споруди, передавальне устаткування, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади та інвентар, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження – всього 24,7% загальної вартості активів.

Майновий ризик, як складова економічного ризику, пов'язаний із заповідями збитками сільськогосподарським посівам, худобі, оборотним активам, основним засобам внаслідок стихійного лиха. Добровільне страхування майна суб'єктів господарювання аграрного виробництва негативно впливає на процес виробництва, призводить до зростання ризиків. Суттєвим недоліком добровільного майнового страхування аграріїв є ускладнення їх взаємовідносин з комерційними банками на ринку кредитних послуг. З метою дотримання принципу забезпечення банківського кредиту кредитна установа вимагає в заставу застраховане майно. Мінімізувати майнові ризики можливо шляхом прийняття закону про обов'язкове страхування майна суб'єктів господарювання аграрного виробництва [4].

Ціновий ризик – це ризик коливання цін як на вироблену сільськогосподарськими підприємствами продукцію, так і на товарно-матеріальні цінності, що придбаваються для забезпечення безперервності процесу виробництва. інфляційних процесів в нашій країні має місце постійне підвищення цін на матеріально-технічні ресурси для потреб сільського господарства.

В останні роки на державному рівні приймаються рішення щодо регулювання цін для аграріїв на окремі товарно-матеріальні цінності, зокрема паливо та мастильні матеріали у період весняно-польових робіт та збору врожаю сільськогосподарських культур, використовуючи при цьому ручний, а не економічний метод. Проте, такі заходи не є ринковими та ефективними, оскільки в напружені для аграріїв періоди ціни на промислову продукцію зростають, а сільськогосподарську продукцію навпаки – знижуються, що призводить до поглиблення диспаритету цін сільськогосподарську та аграрну продукцію.

Негативний вплив на результати діяльності суб'єктів аграрного виробництва має державне регулювання аграрного ринку. За останні роки

вітчизняне сільське господарство в зв'язку з високими врожайми зернових культур має проблему з їх збутом. Держава здійснює регулювання аграрного ринку шляхом встановлення квот на їх реалізацію за межі митного кордону України. Такі дії призводять до суттєвих втрат виробниками зернової продукції доходів та зменшення валютної виручки, що надходить в країну. Дію цінового ризику можна мінімізувати за рахунок укладення довгострокових договорів, форвардних контрактів, оптової закупівлі палива, мастильних матеріалів, мінеральних добрив, гербіцидів тощо.

Мінімізувати цінові ризики можливо також шляхом запровадження державних закупівель сільськогосподарської продукції. Така практика вже існувала і довела свою спроможність щодо впорядкування ринку сільськогосподарської продукції.

Технологічний ризик негативно впливає на ефективність аграрного виробництва. Використання морально і фізично застарілої сільськогосподарської техніки унеможлиблює застосування передових, прогресивних технологій виробництва, що знижує ефективність виробництва. Великою мірою це стосується дрібнотоварних сільськогосподарських товаровиробників. Заміна ними техніки, та впровадження нових прогресивних технологій виробництва, потребує значних інвестиційних вкладень, які в окремих випадках перевищують їх сукупну виручку від реалізації продукції, що є однією із передумов банкрутства і ліквідації дрібнотоварних суб'єктів господарювання аграрного виробництва.

Доступ суб'єктів господарювання всіх форм господарювання до дешевих кредитних ресурсів, зокрема пільгових кредитів з відшкодуванням відсотків за кредит за рахунок бюджетних коштів є основною із передумов мінімізації технологічних ризиків. Внаслідок цього, потребує подальшого розвитку операції з агролізингу, надання субсидій та субвенцій на покриття витрат сільськогосподарських товаровиробників, які працюють на землях гіршої якості.

Ризик партнерства свідчить про втрату або зміну партнерських відносин суб'єкта господарювання. Внаслідок цього, довготривалі відносини суб'єкта господарювання з партнерами можуть перерватись і негативно вплинути на господарську діяльність підприємства. Ризик може нівелюватись укладенням довгострокових договорів оренди, купівлі-продажу тощо.

Юридичний ризик – ризик припинення діяльності або накладення штрафних санкцій на суб'єкт господарювання за недотримання ним законодавства або порушення укладених угод. Шляхи мінімізації ризику – отримання дозволів, ліцензій, перевірка основних договорів, що забезпечують фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Вплив юридичних ризиків на процес аграрного виробництва наглядно простежується при кредитних взаємовідносинах аграріїв з комерційними банками. Кредитні відносини аграріїв з комерційними банками свідчать, що кредитні угоди за користуванням кредитами банки укладають за ставками

розмір яких перевищує сукупну рентабельність виробника. Така практика банківського кредитування унеможливує залучення в процес виробництва кредитів банку, що негативно впливає на результати діяльності суб'єктів господарювання. Внаслідок специфічних умов аграрного виробництва, комерційні банки дрібнотоварних товаровиробників розмір земельної площі в яких не перевищує тисячу гектарів, взагалі не розглядають як потенційних позичальників. Це примушує суб'єктів господарювання аграрного виробництва тимчасовий розрив між затратами виробництва та виходом продукції покривати за рахунок власних коштів, що не виправдано ні теоретично, ні практично. Крім того, аграрії-позичальники не володіють достовірною інформацією щодо рейтингу кредитної установи на ринку кредитних послуг. Мінімізація економічних ризиків при взаємовідносинах комерційних банків з аграріями можлива завдяки посиленню дії кредитних бюро на ринку кредитних послуг.

Кадровий ризик характеризується недостатнім рівнем менеджменту та організації виробництва, відсутністю висококваліфікованого персоналу. Крім того, суб'єкт господарювання ризикує втратити висококваліфікованих фахівців підприємства, що може вплинути на його діяльність.

Важливим фактором виробництва є його стан та забезпеченість трудовими ресурсами. В умовах існуючих в Черкаській області демографічних проблем аграрний сектор зазнає значних втрат працівників протягом останніх років. Відтік молоді з села та природне старіння і зменшення працездатного населення призводить до росту завантаженості працівників виробничими потужностями, а за відсутністю пропорційного росту інтенсифікації виробництва не підвищується й ефективність виробництва в цілому.

Проблема кадрового ризику загострюється внаслідок демографічної ситуації і погіршення якісних і кількісних характеристик кадрового потенціалу галузі. Швидкість і темпи реалізації соціальних програм на селі поки що значно відстає від руйнівних тенденцій демографічного і кадрового потенціалу галузі. Найзначніша загроза економічній безпеці проявляється у виснаженні демографічного потенціалу сіл і неможливості зупинити цей процес в короткі терміни, враховуючи, що в більшості регіонів України смертність перевищує народжуваність.

Шляхи мінімізації кадрового ризику є укладення трудових угод з провідними спеціалістами аграрного виробництва, їх підготовка та перепідготовка у вищих навчальних закладах за рахунок коштів підприємства, що мінімізує плінність кадрів. Слід розширити мережу навчальних закладів з підготовки робочих професій для аграрного виробництва, здатних мінімізувати кадрові ризики.

Стратегічний ризик – ризик зміни державної політики підтримки та регулювання аграрного ринку шляхом законодавства, конкуренції, технології, споживацьких вподобань, сектору економіки, що може вплинути на їх прибутковість.

Мінімізація стратегічного ринку можлива за умов збереження нині чинного порядку оподаткування суб'єктів аграрного виробництва фіксованим сільськогосподарським податком (ФСП), застосуванням спеціального режиму справлення податку на додану вартість (ПДВ), надання різного роду субсидій та субвенцій, зокрема, і на відшкодування відсотків за використання банківських кредитів. Це потребує державного захисту економічних інтересів сільських товаровиробників, їх системної підтримки зі сторони держави.

Екологічний ризик – ризик застосування до суб'єктів господарювання різного роду санкцій за забруднення навколишнього середовища. Забруднення середовища може знизити продуктивність та якість виробленої продукції рослинництва і тваринництва. Зниження цього ризику може відбуватись за рахунок дотримання технології виробництва, зростання обсягів виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Ризик продовольчої безпеки. За сучасних умов продовольча безпека є основою соціально-економічного розвитку, важливим елементом економічної і національної безпеки держави. Необхідно відзначити, що лише в системі забезпечення продовольчої безпеки створюються умови і формуються механізми протидії економічним загрозам, розвитку відтворювальних процесів в сільському господарстві, як бази виробництва і підвищення рівня самозабезпечення регіонів продовольством. Це обумовлено тим, що в даний час, продовольча безпека набула глобального характеру. Виходячи з кризової ситуації, що склалася в АПК зі всіма властивими ознаками загроз продовольчій безпеці, посилення залежності країни від імпорту продовольства, державними органами повинна постійно вестись робота щодо забезпечення продовольчої безпеки. Проте, як свідчить практика досі відсутня концепція розвитку національного аграрного виробництва на перспективу та обґрунтоване методичне і аналітичне забезпечення діяльності державних органів в царині продовольчої безпеки [1].

Процес формування ефективного агропромислового виробництва безпосередньо пов'язаний із станом зовнішньої торгівлі продукцією сільського господарства та харчової промисловості. Зовнішньоекономічна діяльність через фінансово-економічні механізми здатна самостійно формувати економічну ефективність аграрного виробництва, доповнювати та підтримувати стабільне економічне середовище, а за певних умов забезпечувати розширене відтворення в галузях АПК з відповідним економічним ефектом. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в АПК України має насамперед гарантувати захист економічних інтересів країни та суб'єктів цієї діяльності, заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності, збалансованість і рівновагу внутрішнього ринку аграрної продукції, сприяти структурним змінам в аграрному виробництві, створювати сприятливі умови для зміцнення позицій України на світовому ринку продовольства [7].

В європейських країнах заходам підтримки і стимулювання учасників

зовнішньоекономічної діяльності з боку держави приділяється підвищена увага. На жаль, в Україні практичний рівень сприяння учасникам зовнішньоекономічної діяльності можна вважати недостатнім – це стосується як організаційного забезпечення, так і фінансового.

Варто відмітити, що в Черкаському регіоні не створена відповідна нормативна база з питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Немає концепції і стратегії розвитку ЗЕД, відсутні спеціальні програми щодо розвитку експортного потенціалу регіону, розвитку імпортозаміщення, з підготовки кадрів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, по заходах економічного і фінансового сприяння учасникам зовнішньоекономічної діяльності, по розвитку інфраструктури, що забезпечує ЗЕД [3].

Функції держави при забезпеченні продовольчої безпеки зводяться до регулювання процесів продовольчого забезпечення зокрема, створення умов для розвитку ринкового механізму господарювання, контролю за використанням ресурсів, підтримці і захисті економічних інтересів суб'єктів господарювання аграрного виробництва; протидії тіншовій економіці, економічній злочинності і корупції в аграрній сфері, створення запасів продовольства на випадок надзвичайних ситуацій. Крім того, слід враховувати, що забезпечення продовольчої безпеки, полягає не лише в регулюванні і контролі постачання населення продовольством.

Отже, сфера забезпечення продовольчої безпеки, по суті, охоплює весь агропромисловий комплекс країни. Оскільки продовольчі ресурси формуються у сфері агропромислового виробництва, то АПК, забезпечуючи населення продовольством, виступає гарантом соціально-економічної стабільності суспільства, економічної безпеки і політичної незалежності держави.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що за сучасних умов господарювання мінімізація економічних ризиків суб'єктів господарювання аграрного виробництва можлива за рахунок сукупності чинників ключовими серед яких є технологічні та економічні. Ефективність аграрного виробництва повинна базуватися на розробленій національній програмі розвитку галузі в основу якої покладено програмно-цільовий підхід багаторівневого розвитку з орієнтацією на стійкий розвиток сільських територій та пріоритетних галузей аграрного виробництва, їх модернізацію, що у свою чергу забезпечить розвиток відтворювальних процесів аграрного виробництва, досягнення фінансової стійкості товаровиробників, регулювання ринків аграрної продукції, сировини і продовольства, державну підтримку і захист економічних інтересів сільських товаровиробників і забезпечення їх економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування та розвитку аграрного ринку / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. — 2007. — № 5. — С. 4 – 13.
2. Кириченко О. А. Фінансова безпека підприємства / О. А. Кириченко // Економічна наука. — 2010. — № 1. — С. 5 – 10.

3. Кісіль М. І. Критерії і показники економічної ефективності малого і середнього бізнесу на селі / М. І. Кісіль // Економіка АПК. — 2001. — № 8. — С. 59 – 64.
4. Месель-Веселяк В. Я. Фінансування виробництва в сільськогосподарських фермуваннях / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2008. — № 5. — С. 18 – 23.
5. Пельтек Л.В. Формування механізму державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю в регіоні / Пельтек Л.В. // Економіка та держава. – 2009. – № 4. – С. 83 – 86.
6. Підлісецький Г. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г. Підлісецький, В. Товстопят // Економіка України. — 2008. — №11. — С. 81 – 87.
7. Приб К. А. Особливості антикризового управління фінансами сільськогосподарських підприємств / К. А. Приб // Економіка АПК. — 2007. — №7. — С. 84 – 90.
8. Регіони України 2010: стат. зб. / За ред. О. Г. Осауленка. — К.: Держкомстат України, 2010. — Ч. 2.

Одержано 16.11.12

Исследовано влияние экономических рисков на финансовые результаты деятельности сельскохозяйственных предприятий. Выявлено, что при современных условиях ведения хозяйства минимизация экономических рисков субъектов ведения хозяйства аграрного производства возможна за счет совокупности факторов ключевыми среди которых технологические и экономические. Установлено, что эффективность аграрного производства должна базироваться на разработанной национальной программе развития отрасли в основу которой положен программно-целевой подход многоуровневого развития с ориентацией на устойчивое развитие сельских территорий и приоритетных отраслей аграрного производства.

Ключевые слова: *риск, факторы риска, аграрный сектор, экономический риск, финансовые результаты деятельности, прибыль.*

The impact of economic risks on the financial results of activity of agricultural enterprises was researched. It was found that under modern economic conditions the minimization of economic risks for agricultural production agents was possible due to the combination of factors, technological and economic ones being crucial. It was established that the efficiency of agricultural production should be based on the developed national program of the industry based on the objective-oriented approach of multi-stage development focused on the sustainable development of rural areas and the priority sectors of agricultural production.

Key words: *risk, risk factors, agrarian sector, economic risk, financial results of activity, income.*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Збірник наукових праць
**УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА**

Засновано в 1926 році
Випуск 81

Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. — Умань, 2012.
Вип. 81. — Ч. 2: Економіка. — 476 с.

Адреса редакції:
20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел.: 4 – 69 – 87.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 17791 – 6641ПР від 17.03.11 р.

Підписано до друку 11.12.2012 р. Формат 60x84 1/16. Друк офсет.
Умов.-друк. арк. 28,95. Наклад 300 екз. Зам. №336.

Надруковано: Редакційно-видавничий відділ
Свідоцтво ДК № 2499 від 18.05.2006 р.
Уманського національного університету садівництва
вул. Інтернаціональна, 2, м. Умань, Черкаська обл., 20305.